



ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Όταν η διαφάνεια χτυπά σε τοίχους | Νομοθετικός λαβύρινθος εμποδίζει την επαρκή δημοσιοποίηση των Πόθεν Έσχες των βουλευτών

(Πηγές: Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και Γνωμοδότηση 7/2011 της Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα)

Εισαγωγή:

Οι δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης των μελών του Κοινοβουλίου, κυριαρχούν αυτές τις ημέρες στην επικαιρότητα μετά την προγραμματισμένη δημοσιοποίησή τους για 30 ημέρες.

Η συντριπτική πλειοψηφία των Μέσων Ενημέρωσης παραθέτει τα στοιχεία που εκτιμά ως σημαντικά από τα «πόθεν έσχες» των βουλευτών. Όμως, τόσο το γεγονός ότι για μία ακόμη χρονιά οι δηλώσεις δημοσιοποιούνται με καθυστέρηση δύο ετών (αφορούν την χρήση του 2012) αλλά κυρίως το ότι διατηρούνται οι νομοθετικές εκείνες δικλείδες που εγείρουν σοβαρά ερωτήματα για το επίπεδο διαφάνειας στην δημόσια ζωή, μένει στο περιθώριο.

Το νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει τον τρόπο δημοσιοποίησης των «Πόθεν Έσχες» τα τελευταία 14 χρόνια συνεχίζει να αποτελεί έναν ...λαβύρινθο, τέτοιον που οποιαδήποτε προσπάθεια ενίσχυσης του υφιστάμενου καθεστώτος διαφάνειας να καταλήγει σε αδιέξοδο.

Γενικό νομικό πλαίσιο | Αρχές της Διαφάνειας και της Λογοδοσίας:

Η διαφάνεια στην άσκηση δημόσιας εξουσίας, στο πλαίσιο της σύγχρονης αντίληψης της δημοκρατίας, ανάγεται σε συνταγματική αρχή βάσει της δημοκρατικής αρχής (άρθρο 1 Σ) που διέπει το πολίτευμα της χώρας αλλά του κράτους δικαίου. Στη

συμμετοχική δημοκρατία ή δημοκρατία της κοινωνίας των πολιτών ο πολίτης συμμετέχει διαρκώς στη διαμόρφωση της κρατικής βούλησης και ελέγχει την άσκηση της κρατικής εξουσίας, η οποία λογοδοτεί διαρκώς σε αυτόν.

Ενόψει της καταπολέμησης της διαφθοράς κρατικών λειτουργών, η οποία απασχολεί στις μέρες μας πολλές έννομες τάξεις και ιδιαίτερα την ελληνική πραγματικότητα, η διαφάνεια νοείται επιπλέον και ως λόγος θέσπισης μηχανισμών αποτρεπτικών της εκμετάλλευσης της δημόσιας θέσης πολιτικών/κρατικών αξιωματούχων για τον προσπορισμό αθέμιτων οικονομικών ωφελημάτων.

Με αυτήν την έννοια, η αρχή της διαφάνειας κατοχυρώνεται, μεταξύ άλλων, στη διάταξη του άρθρ. 29 παρ. 2 Σ περί της διαφάνειας στα οικονομικά των κομμάτων, των βουλευτών, των υποψηφίων βουλευτών και των υποψηφίων στην τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά και σε διεθνή κείμενα. Ειδικότερα, στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς, η οποία έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το ν. 3666/2008 (ΦΕΚ 113/Α /18.06.2008), γίνεται αναφορά στην αρχή της διαφάνειας ως μέσου πρόληψης της διαφθοράς, τόσο στο προοίμιο όσο και σε επιμέρους διατάξεις (άρ. 5 παρ. 1, 7 παρ. 1) και προβλέπεται ότι τα κράτη μέρη «θα προσπαθήσουν να υιοθετήσουν, να διατηρήσουν και να ενισχύσουν συστήματα που προάγουν τη διαφάνεια και προλαμβάνουν τη σύγκρουση συμφερόντων» (άρ. 7 παρ. 4).

Σύμφωνα δε με τη διάταξη του άρθρ. 8, «τα κράτη μέρη οφείλουν να προσπαθήσουν να θεσπίσουν μέτρα και συστήματα που απαιτούν από τους δημόσιους λειτουργούς να υποβάλλουν δηλώσεις στις αρμόδιες αρχές σχετικά, μεταξύ άλλων, με τις εξωυπηρεσιακές δραστηριότητες, την απασχόληση, τις επενδύσεις, τα περιουσιακά στοιχεία και τα σημαντικά δώρα ή οφέλη από τα οποία μπορεί να προκύψει σύγκρουση συμφερόντων σε σχέση με τις λειτουργίες τους ως δημόσιων λειτουργών».

Επιπλέον με το άρθρ. 52 παρ. 5 προβλέπεται ότι «κάθε κράτος μέρος εξετάζει το ενδεχόμενο δημιουργίας, σύμφωνα με την εσωτερική νομοθεσία του, αποτελεσματικών συστημάτων αποκάλυψης χρηματοπιστωτικών πληροφοριών για κατάλληλους δημόσιους αξιωματούχους και προβλέπει κατάλληλες κυρώσεις για περιπτώσεις μη συμμόρφωσης».

Στην Ελλάδα, δυστυχώς απέχουμε πολύ ακόμη από την πλήρη συμμόρφωση στο πνεύμα αυτού του πλαισίου και την επαρκή υποστήριξη των αρχών της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της επαρκούς ενημέρωσης των πολιτών.

Ειδικό νομικό πλαίσιο:

Η ανάρτηση στο διαδικτυακό τόπο της Βουλής των Ελλήνων των πόθεν έσχες προβλέπεται στο νόμο 3213/2003 με τίτλο “Δήλωση και έλεγχος περιουσιακής κατάστασης βουλευτών, δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, ιδιοκτητών μέσω μαζικής ενημέρωσης και άλλων κατηγοριών προσώπων” και οι ειδικότερες προϋποθέσεις αυτής της δημοσίευσης ορίζονται με απόφαση του Προέδρου της Βουλής, σύμφωνη γνώμη της Αρχής Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων και της αρμόδιας Επιτροπής Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης.

Κριτική του πλαισίου:

Αξίζει κατ’ αρχήν να επισημανθεί ότι οι όροι καθορίζονται με βάση τον νόμο 3023 του 2002 ο οποίος καθιστά υποχρεωτική την δημοσιοποίηση των στοιχείων, πλην όμως ορίζει ως **απόλυτο πληρεξούσιο** για το πώς θα γίνει αυτό τον Πρόεδρο της Επιτροπής Πόθεν Έσχες. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται ο πρόεδρος «καθορίζει τη μορφή, τον τύπο, τη χρονική διάρκεια της ανάρτησης και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια». Μεταγενέστερος νόμος και συγκεκριμένα ο 3213 του 2003 ορίζει επίσης ότι «η δημοσίευση στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης που υποβάλλουν τα πρόσωπα που ορίζονται στο άρθρο 1 παρ. 1 επιτρέπεται υπό την προϋπόθεση ότι δημοσιεύεται ολόκληρο το κείμενό τους».

Αν και η συγκεκριμένη πρόνοια του νόμου μοιάζει εύλογη, σημαίνει παράλληλα ότι τα «Πόθεν Έσχες» των βουλευτών, ως αντικείμενα δημοσίευσης, διέπονται από το καθεστώς προστασίας των προσωπικών δεδομένων, εφόσον αντικειμενικά περιέχουν τέτοια στοιχεία (ονοματεπώνυμο, αριθμούς φορολογικού μητρώου κ.λ.π). Μάλιστα παραβάσεις της διάταξης αυτής επισύρουν αυστηρά πρόστιμα αφού «κάθε παράβαση της διάταξης αυτής τιμωρείται πέραν της προβλεπόμενης ποινής φυλάκισης από το

άρθρο 7 παρ. 2 έξι (6) μηνών τουλάχιστον και με χρηματική ποινή από 5.000 μέχρι 100.000 ευρώ».

Έτσι, η ισχύουσα νομοθεσία εφαρμόζεται υπό την εποπτεία των γνωμοδοτήσεων της αρμόδιας ανεξάρτητης αρχής, δηλαδή της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Η τελευταία γνωμοδότηση της εν λόγω αρχής εκδόθηκε μετά την συνεδρίασή της στις 12 Δεκεμβρίου του 2011 και σε συνδυασμό με το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο **δημιουργεί συγκεκριμένους περιορισμούς.**

Η επιτροπή κατά πλειοψηφία εκτίμησε πως η δημοσιοποίηση των πόθεν έσχες αποτελεί μεν περιορισμό του ατομικού δικαιώματος των βουλευτών πλήν όμως «ο περιορισμός του ατομικού δικαιώματος προβλέπεται σε νομοθετική διάταξη, **δικαιολογείται από αποχρώντες λόγους δημοσίου συμφέροντος, καθώς εξυπηρετεί τη διαφάνεια του πολιτικού και δημόσιου βίου, και είναι εντός των ορίων της αναλογικότητας, καθώς υπηρετεί υπέρτερο έννομο συμφέρον**». Μάλιστα τονίζεται ότι «ο περιορισμός αυτός αφορά σε δημόσια πρόσωπα, δηλαδή σε πρόσωπα που κατέχουν δημόσια θέση ή διαχειρίζονται δημόσιο χρήμα ή ακόμα διαδραματίζουν ρόλο στη δημόσια πολιτική και οικονομική ζωή, για τα οποία είναι ανεκτός ένας εντονότερος περιορισμός του δικαιώματος στην προστασία των προσωπικών τους δεδομένων.

Εξάλλου τα πρόσωπα αυτά **εκουσίως ανέλαβαν την άσκηση δημοσίων αξιωμάτων και έτσι συναίνεσαν στο να εκτεθούν** σε ένα ευρύτερο έλεγχο της ιδιωτικής και οικονομικής τους ζωής».

Παρόλα αυτά, όμως, στην ίδια γνωμοδότηση υποστηρίζεται πως η διατήρηση στην δημοσιότητα των δηλώσεων **για έναν μόνον μήνα - όπως προβλέπεται- είναι επαρκής** για την εκπλήρωση του ζητούμενου της διαφάνειας. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνεται «η Αρχή δέχεται κατά πλειοψηφία ότι η επί ένα μήνα διατήρηση στο διαδίκτυο των ανωτέρω δηλώσεων δεν εξέρχεται των ορίων του ευλόγου χρόνου της εκθέσεως των προσωπικών αυτών δεδομένων στο δημόσιο έλεγχο προς ικανοποίηση του σκοπού της διαφάνειας και κατ' αυτό τον τρόπο δεν έρχεται σε αντίθεση προς το δίκαιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Επιπλέον, η πρόβλεψη δήλης ημέρας για την ανάρτηση θα συνέτεινε στην επίτευξη του σκοπού της επεξεργασίας».

Ποια επεξεργασία όμως; Η ίδια γνωμοδότηση είναι αυτή που ορίζει ότι τα αναρτώμενα στοιχεία στο διαδίκτυο δεν πρέπει να είναι ...επεξεργάσιμα. Μάλιστα προτείνεται η λήψη ειδικών μέτρων γι αυτό. Όπως σημειώνεται «λόγω της φύσης του διαδικτύου απαραίτητο κρίνεται να ληφθούν μέτρα που περιορίζουν τη δυνατότητα αυτοματοποιημένης συσχέτισης των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης με άλλα στοιχεία που είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο για τα ίδια πρόσωπα. Αυτό, για παράδειγμα, μπορεί να επιτυγχάνεται μέσω της δημοσίευσής τους με μορφότυπο τέτοιο που καθιστά δυσχερή την εξαγωγή πληροφοριών από τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης. Σύμφωνα με το σημείωμα της Διεύθυνσης Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών της Βουλής των Ελλήνων έχει επιλεγεί, για τη δημοσίευση των δηλώσεων, η χρήση της τεχνολογίας Adobe Flash».

Έχει πάντως αξία να επισημανθεί ότι με τις εκτιμήσεις αυτές **δεν συμφώνησε ένα μέλος** της επιτροπής. Επικαλούμενο την ευρωπαϊκή νομοθεσία και συγκεκριμένα την Οδηγία 95/46/EK επισήμανε ότι «δεν θεσπίζεται το minimum, αλλά το maximum του εύλογου χρόνου της ανάρτησης των εν λόγω στοιχείων στο διαδίκτυο, κατ' εκτίμηση της φύσης και του είδους των προσωπικών δεδομένων, καθώς και των λόγων που επιβάλλουν τη μείζονα διαφάνεια. Κατά τούτο, η αποδοχή του χρονικού διαστήματος του ενός μηνός ως ευλόγου χρόνου, αναιρεί στην πράξη τη δυνατότητα εκπλήρωσης του σκοπού της δημόσιας λογοδοσίας και, συνακόλουθα, της διαφάνειας του δημόσιου βίου, καθώς είναι πιθανό η ανάγκη ελέγχου να προκύψει σε χρόνο μεταγενέστερο» προτείνοντας «την περίοδο του ενός έτους από την εκάστοτε προηγούμενη ανάρτηση». Από τα παραπάνω, προκύπτει με σαφήνεια, ότι μένουν πολλά να διορθωθούν και να γίνουν προκειμένου η διαφάνεια στον έλεγχο των οικονομικών των μελών του κοινοβουλίου να αντιστοιχεί τόσο στις τεχνολογικές εξελίξεις αλλά κυρίως στην ολοένα και μεγαλύτερη απαίτηση των πολιτών να ασκούν το δικαίωμά τους στην ενημέρωση και τον έλεγχο.

Αντικειμενικά το ... «μπαλάκι» και η πρόκληση βρίσκεται στα χέρια του πολιτικού κοσμού, δηλαδή των πολιτικών κομμάτων αλλά κυρίως των αιρετών εκπροσώπων.